

Актуальні проблеми трудового законодавства, законодавства про державну службу та службу в правоохоронних органах

підстави очікувати, що аналіз цієї проблеми дасть конструктивні наукові результати.

Таким чином, можемо зробити висновок, що значення принципів трудового права в правовому регулюванні трудових відносин в сучасних реаліях полягає в наступному:

- 1) посилити соціальну сутність трудового права;
- 2) посилити дієвість та ефективність права на працю й інших трудових прав працівників;
- 3) забезпечити ефективність механізмів соціального партнерства;
- 4) наблизити й адаптувати механізми регулювання відносин із питань праці до міжнародних, у тому числі європейських, стандартів;
- 5) забезпечити цілісність і єдність трудового права як галузі права.

УДК 349.2

ЧИ СПРИЯЄ ВСТАНОВЛЕННЮ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ СКАСУВАННЯ МОЗ ПЕРЕЛІКУ ВАЖКИХ РОБІТ ТА РОБІТ ІЗ ШКІДЛИВИМИ І НЕБЕЗПЕЧНИМИ УМОВАМИ ПРАЦІ, НА ЯКИХ ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАЦІ ЖІНОК?

*Коваленко О. О.,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін, господарського та трудового
права Харківського національного
педагогічного університету імені
Г. С. Сковороди, д-р юрид. наук, доцент
ORCID: 0000-0002-0883-9869*

13.10.2017 р. Міністерство охорони здоров'я України визнало таким, що втратив чинність, свій наказ від 29 грудня 1993 р. №256 «Про затвердження Переліку важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок (ДНАОП 0.03-8.08-93)», а 14 грудня 2017 р. за № 1508/31376 Міністерство юстиції України цей наказ зареєструвало. Призма, крізь яку МОЗ подало скасування зазначеного наказу, – «з метою приведення нормативно-правових актів у відповідність до вимог гендерної політики»¹. Звісно, гендерна політика –

¹ Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства охорони здоров'я України від 29 грудня 1993 року № 256: Наказ Міністерства охорони здоров'я №1254 від 13.10.2017 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1508-17>.

важливий напрям розвитку сучасної цивілізованої держави. Однак спроможність через скасування цього наказу дійсно привести нормативно-правові акти у відповідність до вимог такої гендерної політики, реалізація якої б сприяла, як зазначає Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, «досягненню гендерної рівності та забезпеченню сталого розвитку суспільства»¹, та ще й не за рахунок порушення принципу безумовного пріоритету збереження життя і здоров'я людини, викликає великі сумніви. І ось чому:

1. Конституція визначила Україну як демократичну, соціальну та правову державу, тобто таку, яка визнає людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. І тому цілком логічно, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності української держави, яка відповідає за неї перед людиною. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави. Таким чином, Верховна Рада України від імені Українського народу визначила сучасність і майбутнє існування та розвитку України саме як держави соціальної, такої, де «державна діяльність має бути спрямована на створення реальних стандартів матеріального добробуту, освіти, охорони здоров'я тощо і забезпечення таких стандартів для усіх громадян (індивідів), а також на мінімізацію фактичної соціальної нерівності з її економічними наслідками та створення системи соціальної підтримки (захисту) тих, хто цього потребує»².

2. Функціонування держави забезпечують державні органи, які мають виконувати заходи для справдження тих визначальних ідей, які закладені Конституцією України, в ім'я і на користь найвищої соціальної цінності – людини. І сутність їх можна звести до наступного: державні заходи, насамперед, мають охороняти життя і здоров'я нації – це перший, початковий етап, без виконання якого не тільки неможливо здійснити усі наступні, а й взагалі останні втрачають сенс. Таким чином, фундаментом усіх дій у державі є принцип безумовного пріоритету збереження життя і здоров'я людини. Це стрижень, який пронизує усі напрями діяльності держави та державних органів, зокрема і нормотворення, адже саме

¹ Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року: Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 05.04.2017 № 229-р URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80>.

² Шаповал В. Конституційна категорія соціальної держави. *Право України*. 2004. № 5. С.14.

через результат цієї діяльності – правову норму – встановлюються загальнообов'язкові правила поведінки та відбувається правове регулювання суспільних відносин в державі. Іншими словами, пріоритет збереження життя і здоров'я людини є зерном усіх процесів у державі, яке спроможне дати паростки для створення умов, необхідних для гідного життя і вільного розвитку кожної людини, існування та сталого розвитку держави, – для майбутнього.

3. Відповідно до ст. 21 Конституції України «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах», а відповідно до її ст. 24 «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками». Дані конституційні приписи продовжуються змістовно у ст. 2-1 КЗпП України, якою забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці за ознаками, не пов'язаними з характером роботи або умовами її виконання. Отже, основною засадою правового регулювання відносин у сфері праці виступає принцип рівності прав і можливостей, сутність якого, як пише О. І. Процевський, «проявляється в забезпеченні рівних можливостей без будь-якої дискримінації реалізувати своє право на працю, отримувати рівну заробітну плату за рівну працю, працювати в належних безпечних і здорових умовах праці тощо. Інакше, конституційний принцип рівності прав і свобод громадян шляхом укладення трудового договору трансформується у принцип рівності (єдності) прав і обов'язків тепер уже як учасників суспільних відносин у сфері предмета трудового права. Саме цьому держава через трудове право як галузь права України забезпечує рівність (єдність) трудових прав працівників незалежно від форми власності, на основі якої створено підприємство, виду діяльності і галузевої належності тощо... саме цьому держава гарантує рівні можливості шляхом встановлення пільг і гарантій для окремих категорій працівників, які потребують соціального захисту у зв'язку з фізіологічними особливостями»¹.

4. Зазначені особливості є об'єктивними факторами реальності, які не дозволяють встановити однакові для всіх загальнообов'язкові правила поведінки, тому що це призведе до порушення принципу рівності прав і можливостей. Ці об'єктивні фактори

¹ Процевський О. І. Окремі питання щодо єдності та диференціації правового регулювання трудових відносин. *Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*: Сер. Право. Харків: ХНАДУ, 2007. Вип. 9. С. 41.

ускладнюють процес реалізації прав, а тому роблять осіб, які беруть участь у трудовій діяльності, більш уразливими порівняно з іншими, отже, завдання держави – підійти диференційовано до правового регулювання праці, що має такі особливості, і створити такий комплекс заходів, щоб забезпечити рівність прав і можливостей всіх людей незалежно від статі, враховуючи специфіку певних суб'єктів. Диференціація правового регулювання не заперечує єдність, а отже, і не перекреслює рівність прав і можливостей, а навпаки, – сприяє їй, ґрунтуючись на принципі безумовного пріоритету збереження життя і здоров'я людини.

5. Природа наділила жінку унікальною здатністю продовження людського роду. А важкі роботи негативно відобразяться на цій здатності, тому що вплив факторів виробничого середовища і трудового процесу на стан специфічних функцій жіночого організму завжди був і залишається однією з найбільш актуальних і складних проблем професійної патології. І тому неминуче постають питання щодо України: чи виконує держава свій головний обов'язок – утверджувати та забезпечувати права і свободи людини, в особі МОЗ, скасовуючи заборону на використання праці жінок на важких роботах, та в особі Міністерства юстиції, яке реєструє цей Наказ?

Уявляється, відповіді на ці питання мають бути категорично однозначними. Держава, яка дивиться в майбутнє, а тим більше, виборює його вже 4 роки у кривавій боротьбі, – має дбати про збільшення свого населення через основний напрям – сприяння, підтримку, збереження та захист здатності жінки продовжувати людський рід, чому скасування переліку важких робіт, на яких заборонено працювати жінкам, аж ніяк не на користь! І ніякому встановленню гендерної рівності це скасування сприяти не може. Адже насправді таким чином здійснюється спроба винищення фундаментальних понять трудового права – єдності та диференціації норм трудового права, які і є спроможними забезпечувати та підтримувати рівність прав та можливостей громадян.